

VISITA DIDÀCTICA CASTELL DE CARDONA

2on Cicle d'ESO

Descobreix el Castell de Cardona!

Descripció

La visita didàctica consisteix en descobrir l'imponent Castell de Cardona a través d'un passeig pels diferents espais i amb l'ajuda d'un guia-intèrpret.

Els alumnes coneixeran els orígens de la fortalesa de Cardona que es remunten al segle X.

El Castell de Cardona és un dels conjunts fortificats més importants de la península Ibèrica i tot i la seva antiguitat conserva encara els elements propis del que va ser la residència de la important nissaga nobiliària dels Cardona "els rics senyors de la sal".

La visita s'inicia als peus de la Torre Mestra, l'element més simbòlic del Castell, coneguda com la "Torre de la Minyona", per la llegenda que l'acompanya. Allà s'explicaran els orígens del Castell, quan, perquè i com es va construir.

Els alumnes entendran que Cardona fou zona de frontera entre dos móns: el cristià i el musulmà. Tot seguit pujaran dalt de la Torre on podran identificar els elements bàsics del paisatge: habitatges, bosc, conreus, muntanya de sal i les muntanyes dels Pirineus.

Dins de la Torre, asseguts apreciaran els olors de l'espai, el silenci i la frescor. Allà s'explicarà a manera de conte la llegenda d'amor entre la princesa cristiana Adalés i el príncep musulmà Abdalà.

Tot seguit començarà un recorregut pels patis del Castell medieval, el Claustre i els espais oberts. S'explicaran quins són i perquè serveixen els elements arquitectònics bàsics que conformen un castell medieval: la Torre Mestra, les torres de guaita, les muralles i el fossat, els edificis residencials, els patis, les cisternes d'aigua, el claustre, l'hort, el refectori comunitari, el palau abacial i l'església.

Un dels punts claus de la visita didàctica transcorre a l'interior de la magnífica església – Col·legiata romànica de Sant Vicenç de Cardona (s-XI), considerada com un dels exemples d'art romànic més importants d'Europa.

Els alumnes descobriran un dels edificis religiosos més importants de Catalunya. Entendran quan, perquè i com es va construir i qui en finançà les obres. D'altra banda s'iniciaran a l'estudi

de l'art romànic a través de la identificació de les principals característiques que el defineixen a nivell arquitectònic i artístic (arcs, pintures, simbolisme, materials).

Es pretén que gràcies a aquesta activitat els alumnes coneguin com s'estructurava la societat medieval a Catalunya, els elements claus del feudalisme, els grups o estaments que conformaven la societat, les relacions que s'establiren i els principals fets històrics i polítics que van succeir.

Un cop finalitzi la visita als espais del vell castell medieval, es resseguirà l'antic camí cobert on s'observen les espitlleres i un canó antic fins arribar a un baluard d'època moderna: el de Santa Maria (s.XVIII). Allà s'introduirà breuement el marc històric que permet la transició de l'Edat Mitjana a l'Edat Moderna i la transformació que patí el castell per adaptar-se als nous temps i a les noves estratègies de defensa.

El baluard, recentment restaurat és un interessant exemple d'arquitectura de defensa militar moderna conserva els seus elements bàsics característics (flancs, cares, gola, troneres i garita) i permet entendre molt bé com el desenvolupament de l'artilleria moderna obliga a adaptar els castells a les noves formes de guerra.

Adreçat a l'alumnat de 4a d'ESO

La visita al baluard servirà per introduir un dels fets històrics més rellevants de la història moderna de Catalunya: la Guerra de Successió (1700 – 1714). L'any 1711 tingué lloc a Cardona un dur setge per part de l'exèrcit borbònic que durà 34 dies i on intervingueren prop de 15.000 soldats de nacionalitats diferents.

Els alumnes coneixeran l'origen de la Guerra de Successió, els actors clau, el desenvolupament dels fets i el desenllaç. Tanmateix coneixeran el paper de Cardona en el conflicte i l'heroïtat dels fets del Setge de Cardona de l'any 1711.

El Castell de Cardona és un veritable compendi d'història, art, arquitectura i enginyeria i a través de l'activitat didàctica els alumnes entendran perfectament com s'organitzà la societat medieval i la seva transició cap a l'època moderna.

La visita està dissenyada i adaptada perfectament al nivell curricular dels alumnes.

Què veurem?

L'activitat didàctica inclou la visita i interpretació de:

- **Camí cobert (fortalesa moderna)**
- **Torre Mestra o de l'Homenatge** “ *Torre de la Minyona*”. Accés a teulada i interior (antigues presons i magatzems del Castell).
- **Pati Ducal** o d'armes del Castell
- **Claustre gòtic** (s. XIII – s. XX)

- Col·legiata romànica de Sant Vicenç (s.XI)

- Exterior de la Col·legiata (*camí perimetral*)

- Baluard de Santa Maria (s. XVIII)

Objectius

OBJECTIUS GENERALS

L'activitat que us presentem vol contribuir a ampliar els recursos i les activitats que realitzeu a l'aula, per tal de treballar aspectes del currículum propis de l'àrea de coneixement del medi social i cultural, en el cas de primària.

Es pretén que els estudiants, gràcies a la visita i al treball que s'hi realitza posteriorment, coneguin els orígens i importància del Castell i Vila de Cardona, identifiquin els elements claus del que fou la fortalesa medieval i alhora hi relacionin els fets rellevants de la història de Catalunya durant aquest període.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Conèixer un excepcional conjunt històric i monumental com és el Castell de Cardona a través de la seva interpretació, amb l'ajuda d'un monitor/a i uns recursos didàctics.
- Conèixer els trets principals que caracteritzen el feudalisme, així com els elements bàsics del procés que va desembocar en els orígens nacionals de Catalunya entre els segles VIII i XII en el marc territorial comprès entre el domini carolingi i el món islàmic.
- Situar la formació de la nació catalana en l'Alta Edat Mitjana a partir de la Marca Carolíngia i conèixer alguns trets de la vida als castells, i alguns personatges importants d'aquest període.
- Entendre què és el Castell de Cardona, perquè es construeix i la lògica del moment.
- Conèixer els elements bàsics d'un castell medieval: la torre, la muralla, les portes d'entrada, els edificis residencials, l'església, els patis, el claustre i les cisternes d'aigua.
- Conèixer quins grups socials formàvem la societat medieval, el paper de cadascú i els valors que representaven.
- Conèixer i interpretar el simbolisme de la magnífica Col·legiata romànica de Sant Vicenç de Cardona.

CONCEPTES

- Ressenya del marc polític en el qual es construeix la fortalesa: conflicte entre l'imperi carolingi i l'imperi musulmà (Al- Andalus).
- La Catalunya Central i Cardona, zona de frontera (la Marca Hispànica).
- El valor de la sal com a conservant alimentari.
- Què és un Castell, on es construeix i quin objectiu té.
- Quins eren els grups socials que conformaven l'Edat Mitjana: noblesa, clergat i poble.
- Els valors que representa cada estament social: el poder, el culte i el treball.
- Les relacions que s'establien entre els 3 grups socials dins el mateix recinte del Castell.
- Els senyors de Cardona. Qui eren, a què es dedicaven i perquè van assolir un poder econòmic excepcional.
- Qui eren els cavallers, a què es dedicaven, com vestien i en què es desplaçaven.
- Elements estructurals bàsics d'un Castell. Definició: Torre Mestra, muralles, edificis, cisternes d'aigua, patis, claustre, hort, abeuradors, refectori comunitari, palau de l'abat i església.
- L'evolució d'un Castell medieval a fortalesa moderna (canvi en els sistemes defensius).
- Elements estructurals bàsics d'una fortalesa moderna. Definició: baluard, tronera i garita, murs i fossat.

- L'església romànica de Sant Vicenç de Cardona: què és, què s'hi feia, quan es va construir, qui la va finançar i perquè.
- La importància del temple com a referència espiritual i cultural.
- El paper de l'església a l'Edat Mitjana. Els canonges de Sant Vicenç de Cardona: caritat, hospitalitat, ensenyament, culte a Déu i cura d'ànimes.
- Les característiques de l'art romànic de Sant Vicenç de Cardona:
 - o Mides del temple: alçada i amplada i gruix dels murs.
 - o Planta del temple i simbolisme (creu llatina i basilical).
 - o Geometria arrodonida : volta del sostre, arcs, finestrals i porta.
 - o Il·luminació i temperatura ambiental.
 - o Material emprat: la pedra, el marbre, l'alabastre i els metalls.
 - o El valor del silenci.
 - o Les olors: incens.

Adreçat a l'alumnat de 4a d'ESO

- Conèixer els orígens de la Guerra de Successió Espanyola (1700- 1714), l'origen i el desenllaç.
- Conèixer quins van ser els protagonistes del conflicte i els interessos que representaven.
- Conèixer breuement el paper de Cardona en el conflicte; plaça militar defensora del bàndol austriacista i fortalesa inexpugnable.
- Entendre els fets claus que tingueren lloc la tardor – hivern de 1711, quan el Castell de Cardona patí el setge i el desenllaç.

D' ACTITUDS VALORS I NORMES

- Valoració de les cultures dels temps passats.
- Respecte pel patrimoni cultural, com un bé col·lectiu a preservar per a les futures generacions.
- Interès per conèixer manifestacions i fets històrics i socials.
- Afany d'interrogar-se i investigar la realitat històrica i cultural del país.
- Desenvolupament d'una actitud participativa, receptiva i de col·laboració durant la visita.

Competències bàsiques

En el decurs de l'activitat, els alumnes desenvoluparan les següents competències bàsiques:

Les competències comunicatives:

- Competència comunicativa lingüística i audiovisual

Les competències metodològiques:

- Tractament de la informació
- Competència d'aprendre a aprendre

Les competències personals:

- Competència d'autonomia i iniciativa personal

Competències específiques centrades en conviure i habitar el món:

- Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
- Competència social i ciutadana

Organització

Durada: 1h i 30 min aproximadament.

Desenvolupament: La visita s'inicia al mateix conjunt monumental del Castell de Cardona. Es desenvoluparà per la part de la fortalesa visitable. La visita inclou accés a espais restringits com ara l'interior de la Torre de la Minyona o la Col·legiata de Sant Vicenç del Castell. Els alumnes podran gaudir de vistes privilegiades de la Vall del Cardener des de dalt la Torre o els espais que voregen el Castell. En tot moment aniran acompanyats d'un monitor/a.

Serveis: El conjunt monumental del Castell de Cardona disposa de:

- Aparcament
- Serveis
- Espai de Cafeteria de Parador de Turisme de Cardona (www.paradores.com)
- Punt d'Atenció al Visitant
- Botiga

PROPOSTA DE TREBALL PREVI A LA REALITZACIÓ DE LA VISITA

És interessant que el grup, abans de realitzar la visita al centre històric de Cardona, hagi treballat una sèrie de conceptes bàsics a l'aula. A continuació us oferim activitats orientatives.

1. Descobrim CARDONA:

- Què sabem de Cardona?
- Hi heu estat alguna vegada? Què us va cridar l'atenció del que vau visitar?

2. Situació de Cardona en el territori català:

- Dins la comarca del Bages (Mapa mut)
- Itinerari que se seguirà des de l'escola fins a Cardona.

3. Els elements bàsics del Castell de Cardona:

- Entreu a la pàgina web oficial de Cardona: www.cardonaturisme.cat i cerqueu el link anomenat Castell.
- Observeu atentament les diverses fotografies del Castell i anoteu per a casa fotografia el següent:
 - a. Element que s'hi observa (per exemple Torre)
 - b. Funcionalitat dels elements més rellevants
 - c. Per cada element anoteu si es tracta d'una construcció medieval o d'època moderna.
- Consulteu la pàgina web: <http://www.elsetge.cat/index.html> i llegiu l'apartat *La Història*

4. Mots i conceptes previs:

- Cerqueu la definició de:
- **Edat Mitjana:**
 - a. Feu i feudalisme
 - b. Imperi carolingi i Al- Andalus
 - c. Marca Hispànica
 - d. Castell, torre, muralla *impluvi* i claustre
 - e. Noble
 - f. Canonge i abat
 - g. Església
 - h. Art romànic
 - i. Arc de mig punt
 - ii. Volta de canó
 - iii. Cimbori
 - iv. Cripta
- **Edat Moderna**
 - a. Baluard, tronera i garita

Cardona a la xarxa:

Més informació i fotografies: www.cardonaturisme.cat

Recomanem consultar els següents referents d'internet per conèixer què és visita i els continguts didàctics.

- Què, qui, com? (TVC): http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=22151
- El Castell de Cardona: <http://www.monestirs.cat/monst/bages/ba07vice.htm>
- Museu d'Història de Catalunya:
 - o http://www.mhcat.cat/monuments/castell_i_canonica_de_sant_vicenc_de_cardona
- Auca del Castell de Cardona (Youtube): <http://www.youtube.com/watch?v=IK2Xhnbz-rA>
- Auca del Castell de Cardona (pàgina web): <http://www.auques.cat/tot.php?auca=cardona>
- Joc interactiu: "La construcció de l'església del Castell de Cardona":
 - o <http://www.xtec.cat/~ebiosca/romanic/index.htm>
- El Setge de Cardona (1711): <http://www.elsetge.cat/index.html>
- Cardona i la Guerra de Successió Espanyola: <http://www.cardona1714.cat/>
- La Guerra de Successió a Catalunya: <http://www.guerradesuccessio.cat/00inici.html>

Bibliografia:

- Fons documental de la Fundació Cardona Històrica: http://www.cardonaturisme.cat/CA/2_fons.php

Per informació i reserves

- **Fundació Cardona Històrica**
De dilluns a divendres de 9:00 a 17.00h
Telèfon 93 869 24 75
comercial@cardonaturisme.cat
informacio@cardonaturisme.cat
- **Contacte Serveis Educatius**
Àlex Tripià Berruezo
De dilluns a divendres de 8:00 a 15.00h
Telèfon 93 869 24 75
serveiseducatiu@cardonaturisme.cat

